

Unge i utenforskap - hva holder dem utenfor?

Gustav Svane og Steffen Vatland

NAV Rogaland

UTENFORSKAP?

ARBEIDSKRAFTRESERVE?

UTENFORSKAP HAR BÅDE INDIVIDUELLE OG
SAMFUNNMESSIGE KONSEKVENSER

Hvorfor er det så viktig å komme inn i arbeidslivet...

Arbeid er viktig for hvordan vi opplever oss selv og presenterer oss for andre

Arbeid gir økonomisk trygghet og sosial status

Arbeid gir deltakelse i samfunnslivet: Struktur i hverdagen, deltakelse i aktivitet, og sosiale relasjoner

... og ut av utenforskap?

Det å stå utenfor arbeid kan medføre **stigma**: «Naver», psykisk syk, rusmisbruker, arbeidsledig (ofte i kombinasjon) og følelsen av utenforskap (ensomhet)

Befolkningen i Norge

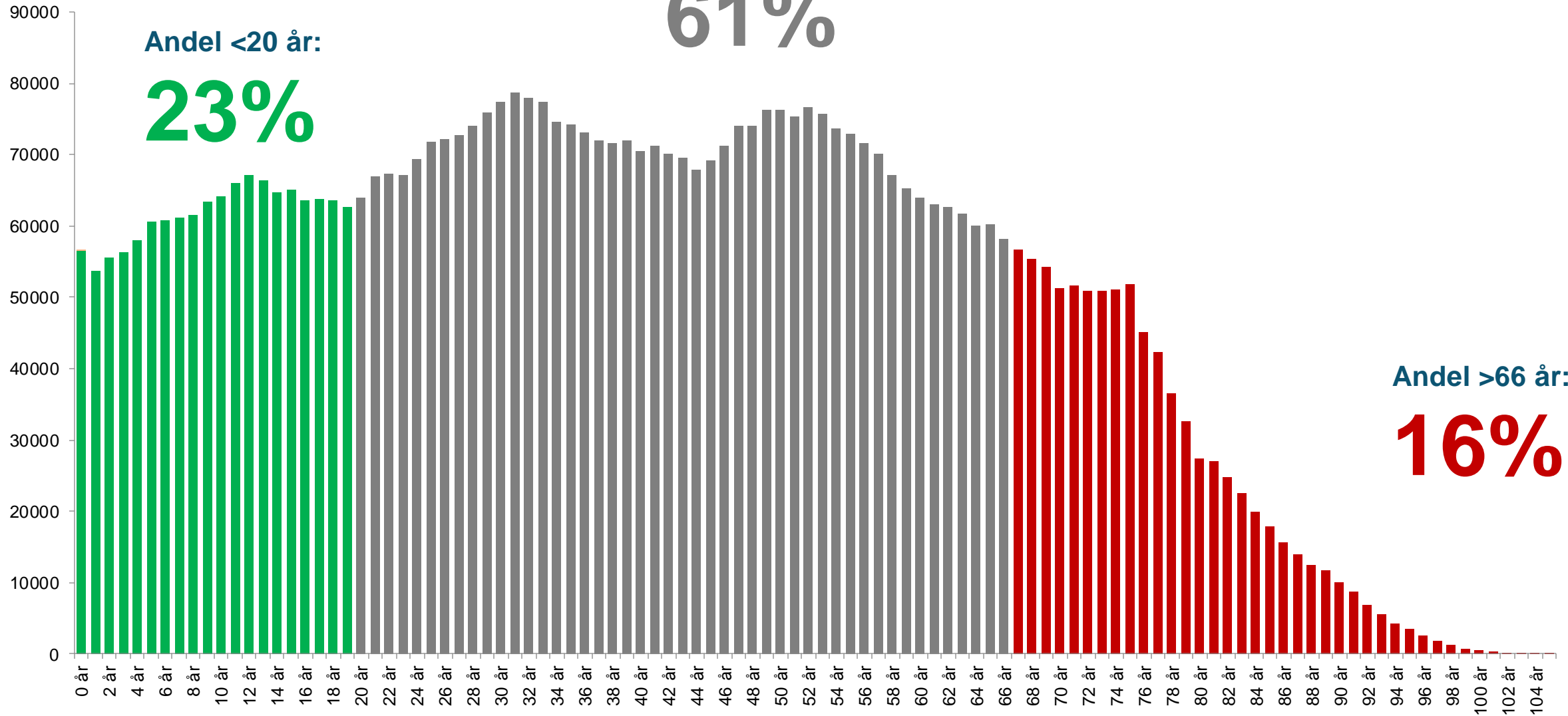
Andel 20-66 år:

2022

61%

Andel <20 år:

23%

Andel >66 år:

16%

Befolkningen i Norge

2050

Andel 20-66 år:

55%

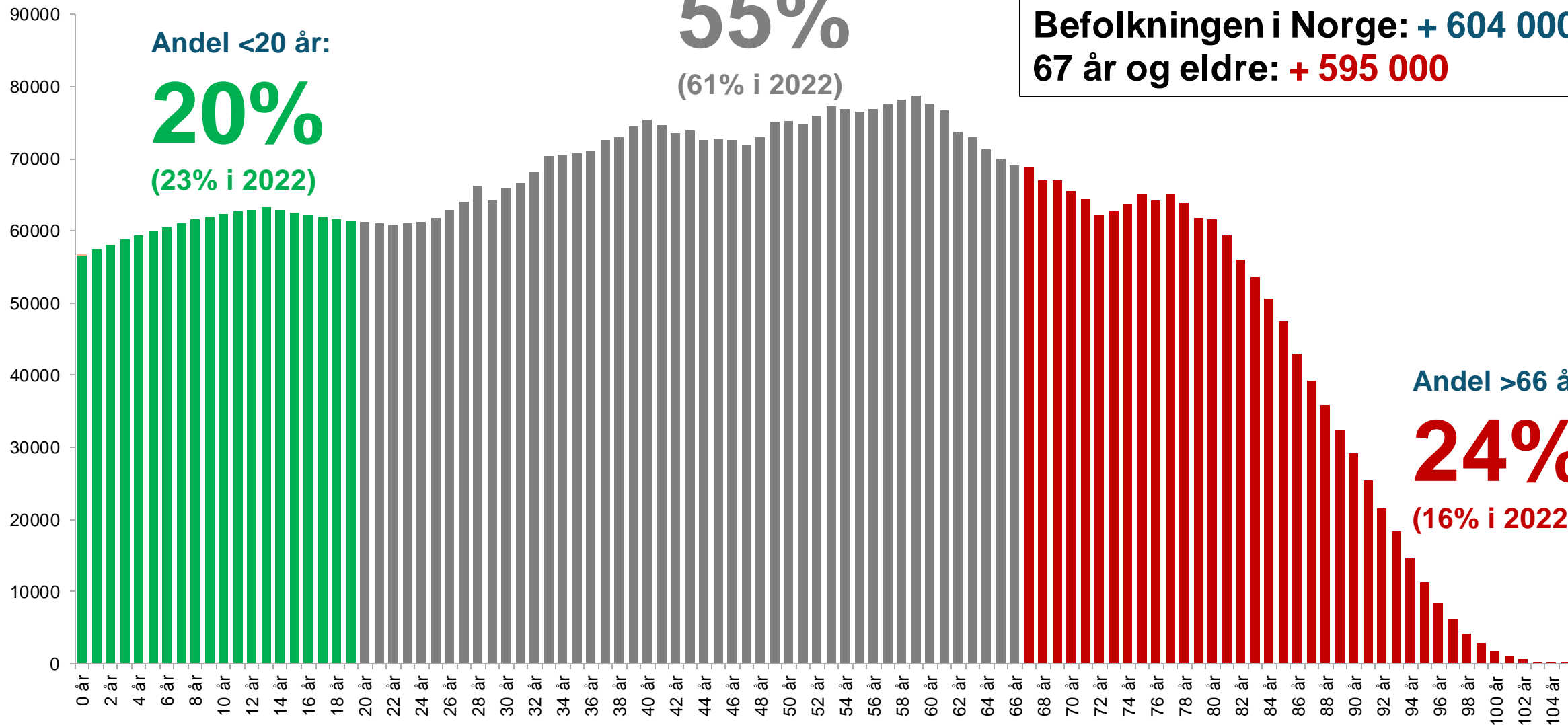
(61% i 2022)

Andel <20 år:

20%

(23% i 2022)

Befolkningen i Norge: + 604 000
67 år og eldre: + 595 000

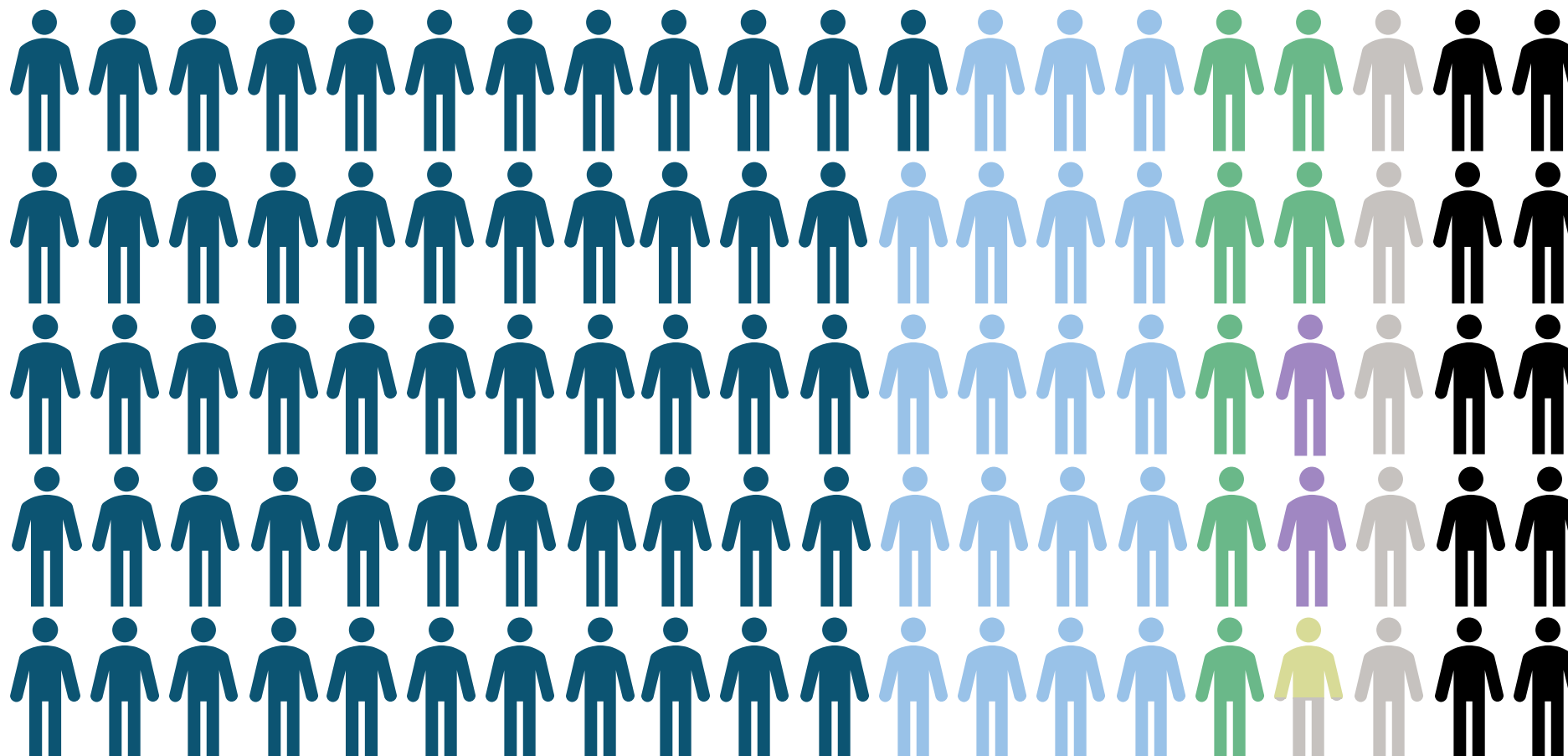
Andel >66 år:

24%

(16% i 2022)

Arbeid, utdanning, og utenforskap 20-29 år

 = 1%

 Heltidsarbeid (55,8%)

 Kun utdanning (7,4%)

 Estimert andel i VGS eller utland (2,0%)

 Ingenting (7,8%)

 Deltidsarbeid (18,8%)

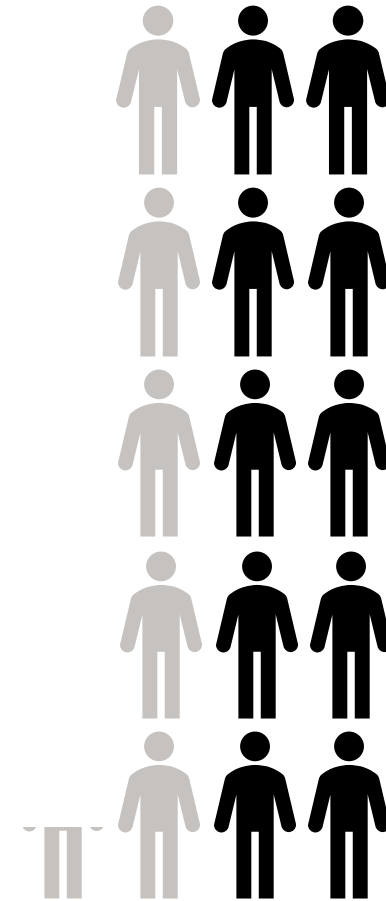
 Selvstendig (0,6%)

 Kun trygd (7,6%)

15,4% av alle 20-29 år

9 400
personer

 = 1%

Med andre ord

1 av 6

**unge lever i
utenforskap**

Ungt utenforskap i Rogaland (20-29 år)

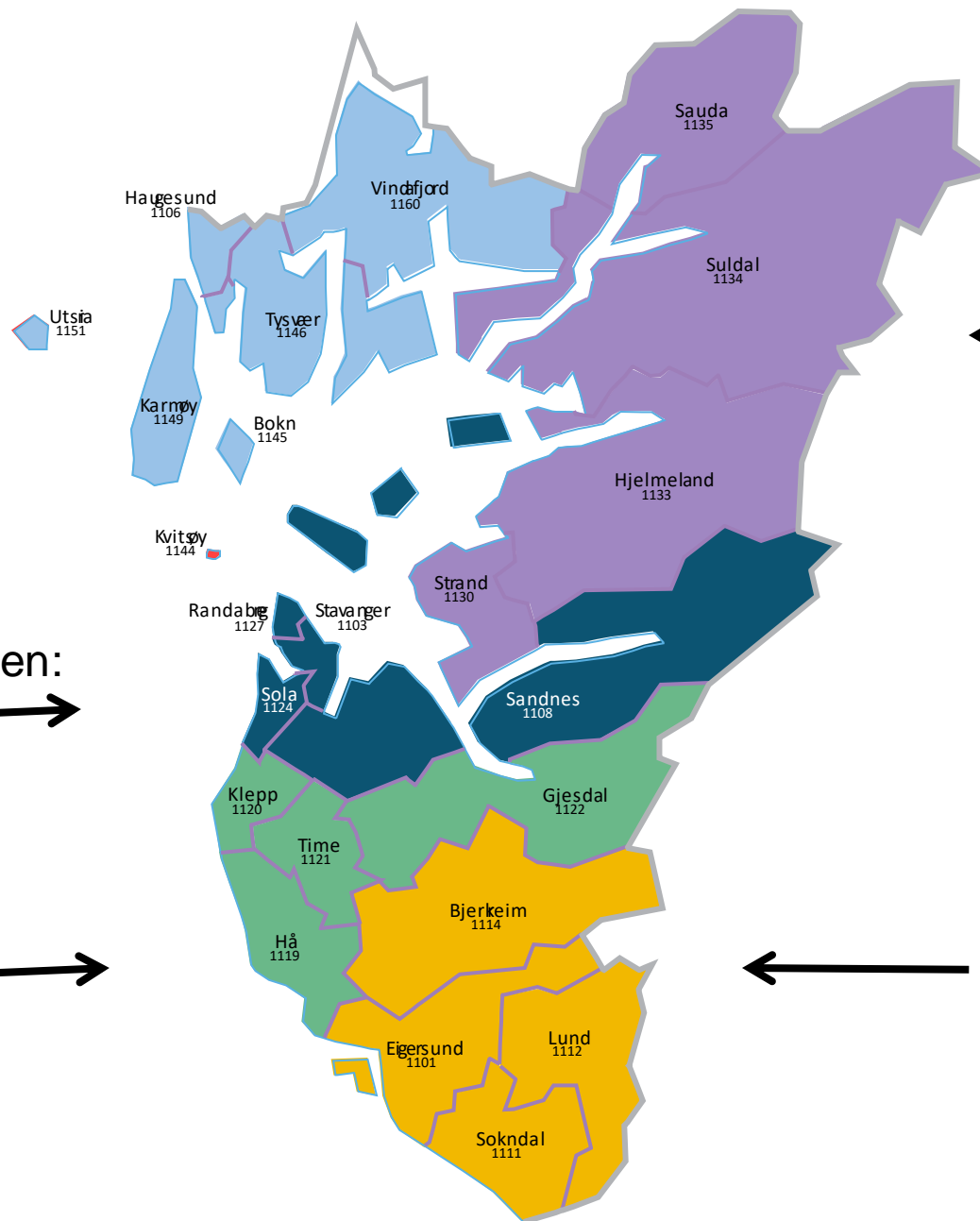
Haugalandet:
19,3%

Stavanger-regionen:
17,4%

Jæren:
15,6%

Ryfylke:
17,1%

Dalane:
16,2%

Utfordringene unge voksne møter på arbeidsmarkedet kommer fra tre kanter:

Forhold ved personen;

som lav utdannelse, dårlig språk kunnskaper, og helseutfordringer

Forhold ved arbeidsgiverne;

som høye krav, manglende fokus på mangfold, og diskriminering

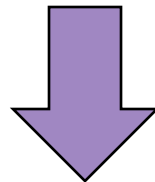
Forhold ved systemet;

som manglende tverrsektorielt samarbeid, medikalisering, og manglende lærlinge plasser

Utfordringen:

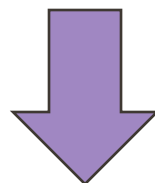
(vår mening...)

Psykiske lidelser og manglende gjennomføring av videregående

63 000 unge voksne med helserelatert fravær

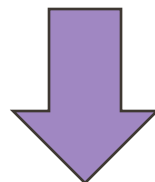
20% fullfører ikke videregående skole

Høy arbeidsledighet og dårlig tilknytning til arbeidslivet

2-3x høyere arbeidsledighet uten videregående

Nedgang i grad av stabil arbeidstilknytning

Økt utenforskap og vedvarende lavinntekt (fattigdom)

105 000 unge voksne i utenforskap

48% av husstander uten arbeid lever i fattigdom (5x)*

Det er 3 hovedområder som skaper økt fare for utenforskap og lavinntekt:

Lite utdanning
Ingen jobb
Dårlig helse

Men - fattigdom øker også sannsynligheten for å oppleve nettopp:

Lite utdanning
Ingen jobb
Dårlig helse

Dette er sirkulært og går i arv

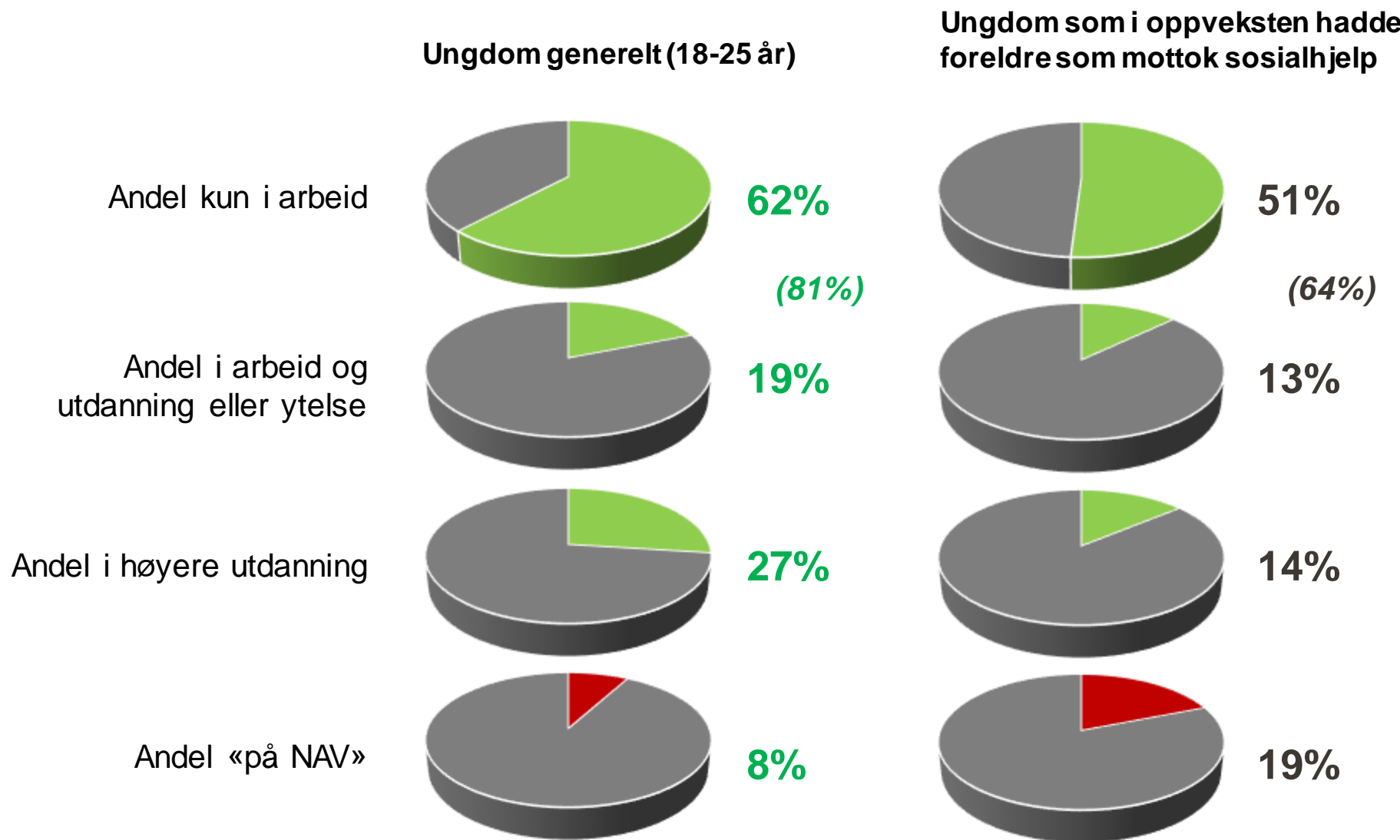

Norge har 3 store utfordringer mht unge voksne...

Mange får en tung start på voksenlivet, som følge av krevende oppvekstvilkår

Omgivelsene man vokser opp i har nemlig noe å si...

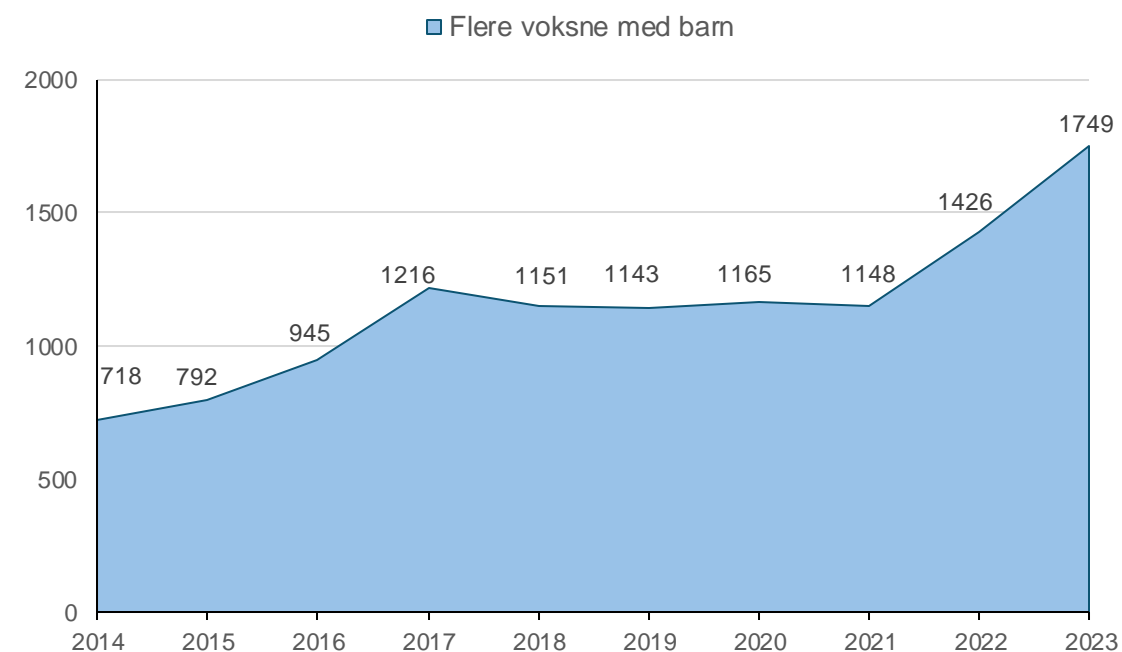
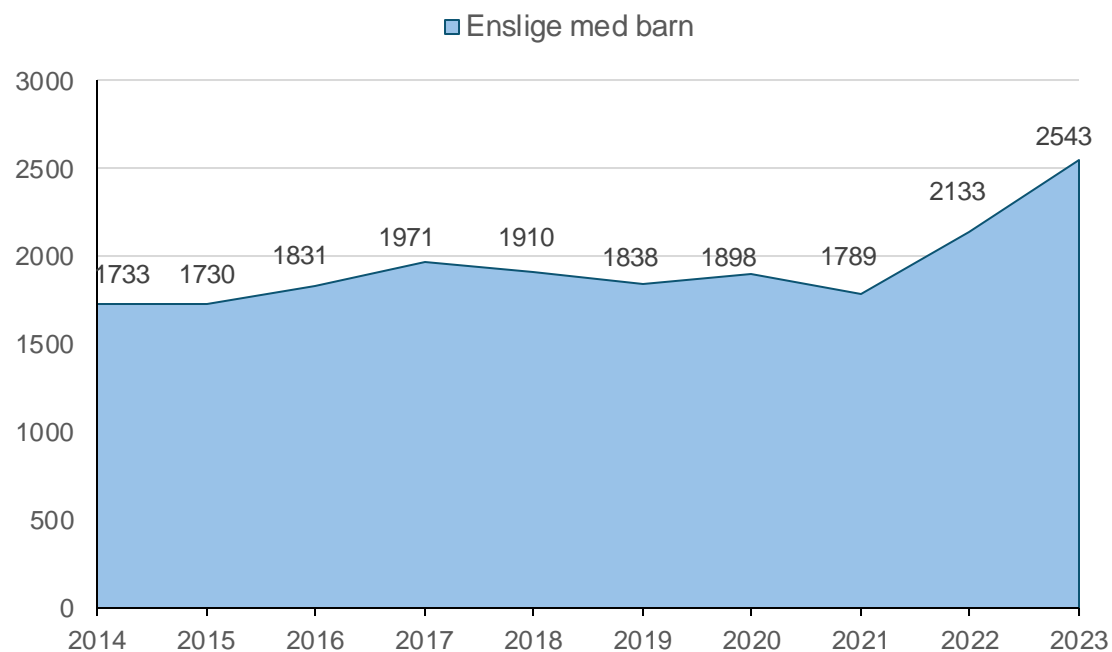
Og det er mange barn i Rogaland som står i fare for å havne i lignende situasjon når de blir voksne...

5 300 barn lever i familier i Rogaland som mottok sosialhjelp minst en gang i løpet av 2021

Av disse var det **2 600 barn** som lever i familier som mottok sosialhjelp «store deler av året», dvs i 6-12 måneder

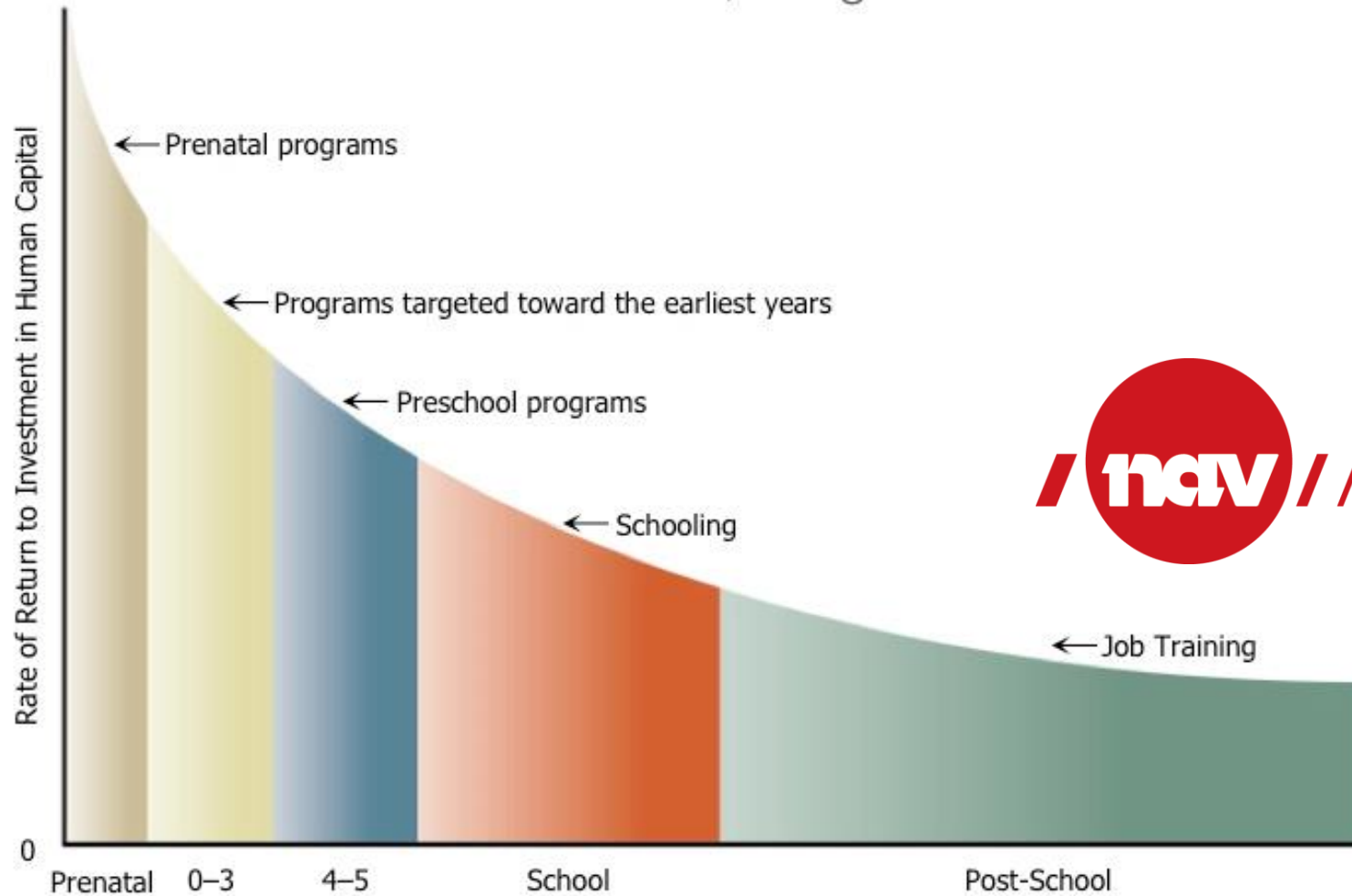
Og av disse var det **1 600 barn** som lever i familier som mottok sosialhjelp «hele året», dvs i 10-12 måneder

Barnefamilier i Rogaland med bostøtte har økt

Når lønner det seg å sette inn innsats for å motvirke utenforskap senere i livet?

The earlier the investment, the greater the return

Source: James Heckman, Nobel Laureate in Economics

Norge har 3 store utfordringer mht unge voksne...

Mange får en tung start på voksenlivet, som følge av krevende oppvekstvilkår

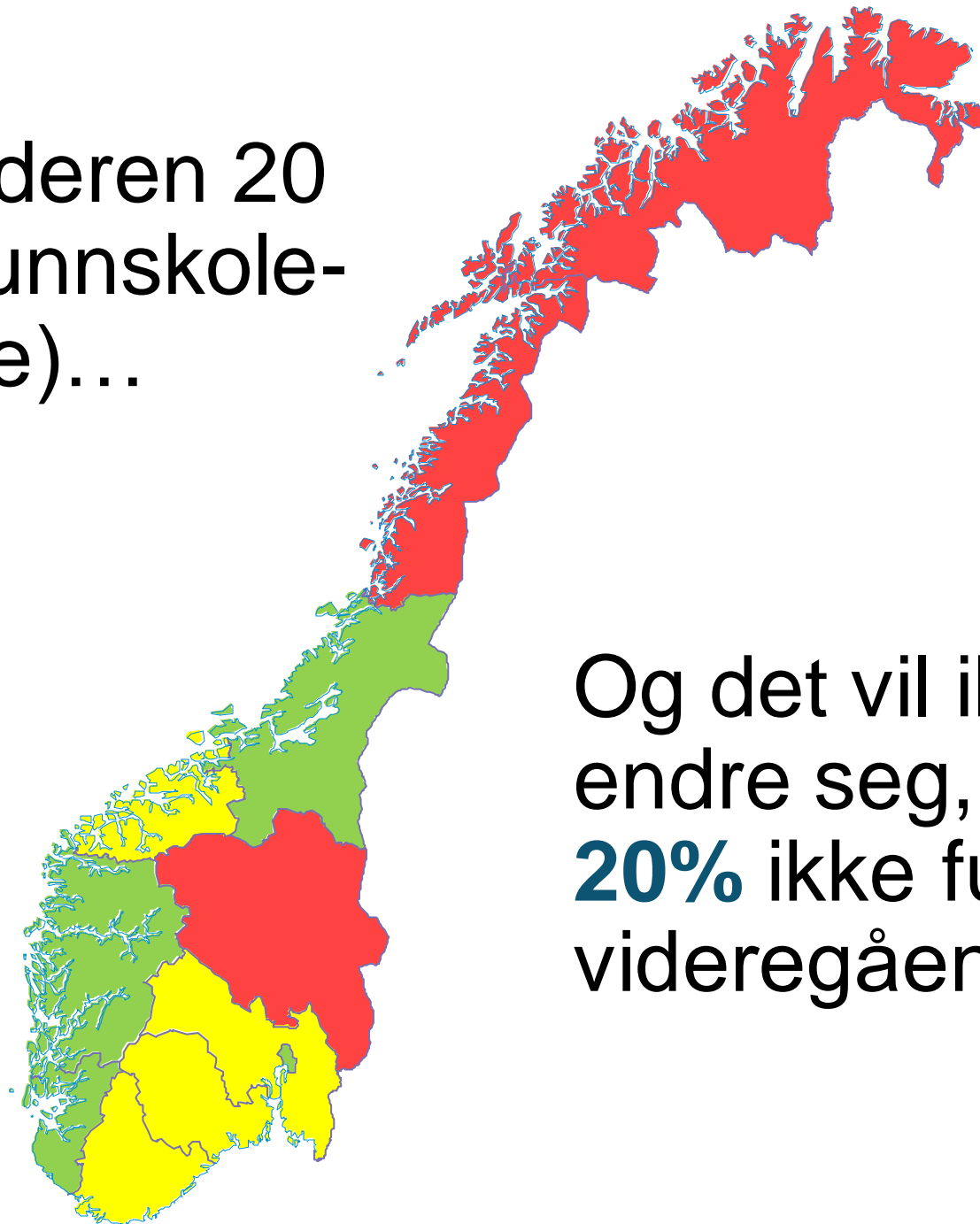
Mange sliter med å fullføre videregående skole, og stiller svakt på arbeidsmarkedet

880 000 personer i alderen 20 år og eldre har kun grunnskole-
utdanning (eller mindre)...

➔ **21%**

Grunnskole som høyeste
fullførte utdanning i
befolkningen:

- Under 24%
- 24% – 27%
- Over 27%

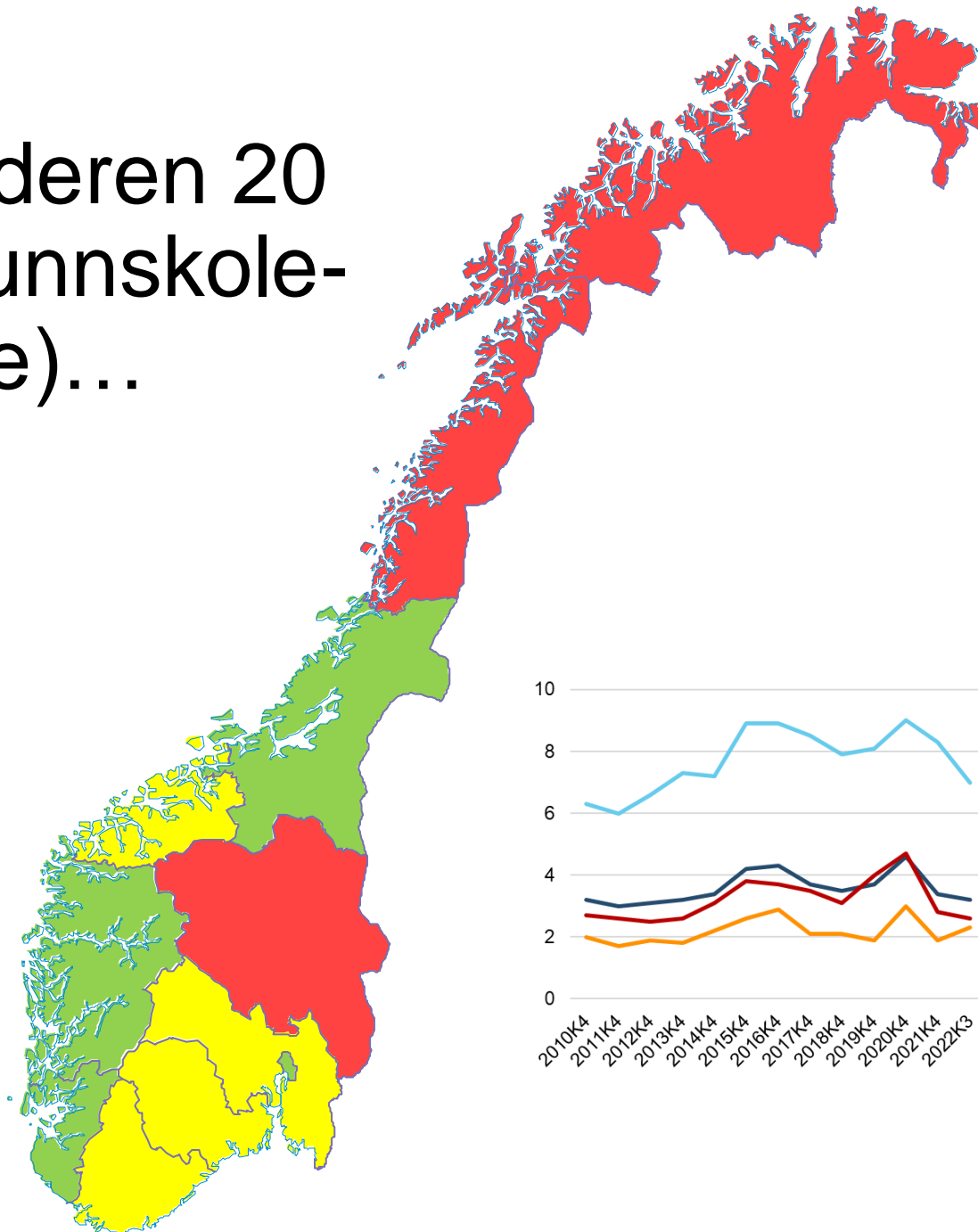
Og det vil ikke
endre seg, ettersom
20% ikke fullfører
videregående...

880 000 personer i alderen 20 år og eldre har kun grunnskole-
utdanning (eller mindre)...

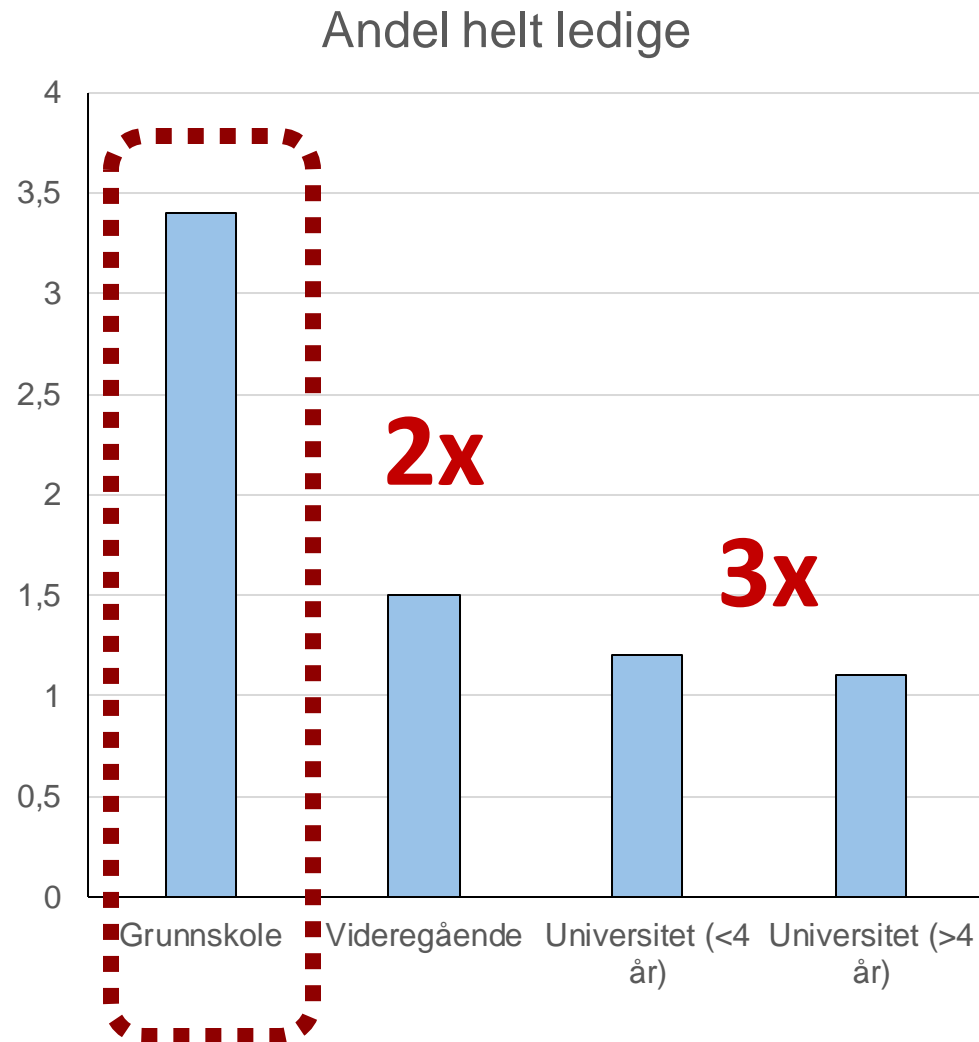
➔ **21%**

Grunnskole som høyeste
fullførte utdanning i
befolkningen:

- Under 24%
- 24% – 27%
- Over 27%

Nesten halvparten av de arbeidsledige har ikke fullført videregående skole

- Mer enn **dobbelt** så høy ledighet for de uten fullført videregående opplæring
- **Tre ganger** høyere enn for de med fullført høyere utdanning

Norge har 3 store utfordringer mht unge voksne...

Mange får en tung start på voksenlivet, som følge av krevende oppvekstvilkår

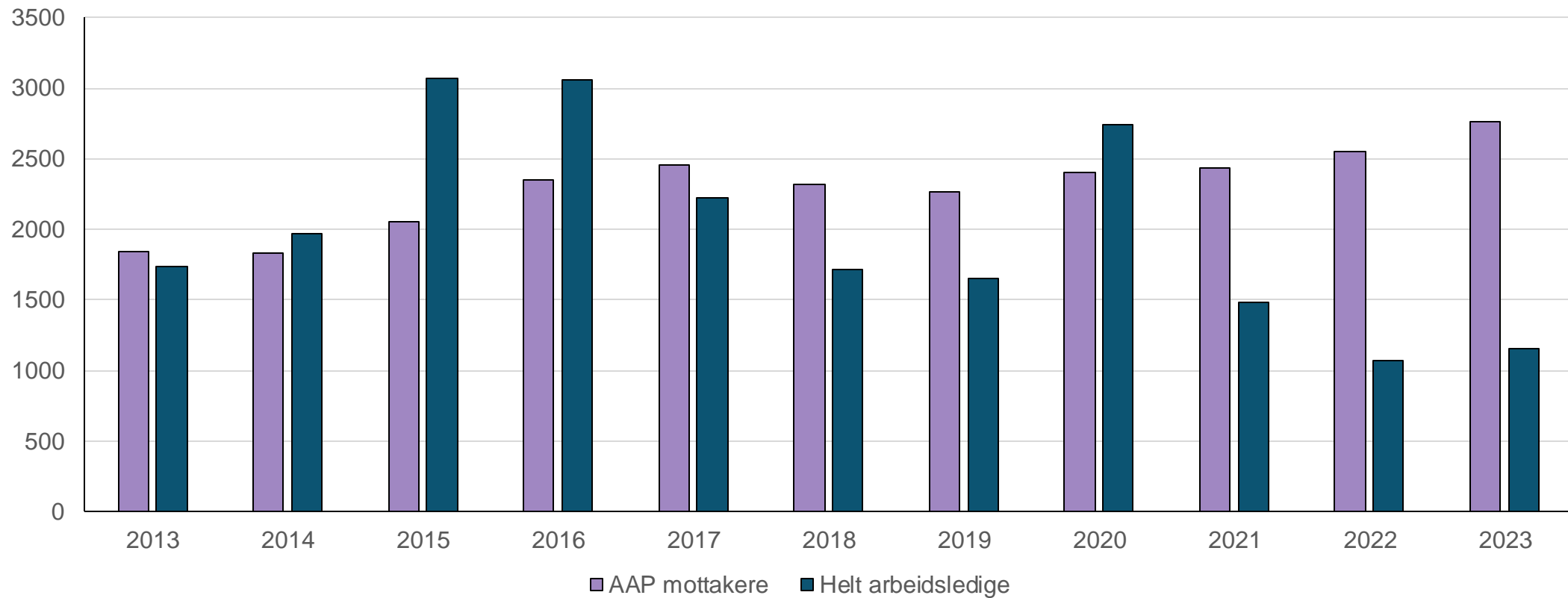
Mange sliter med å fullføre videregående skole, og stiller svakt på arbeidsmarkedet

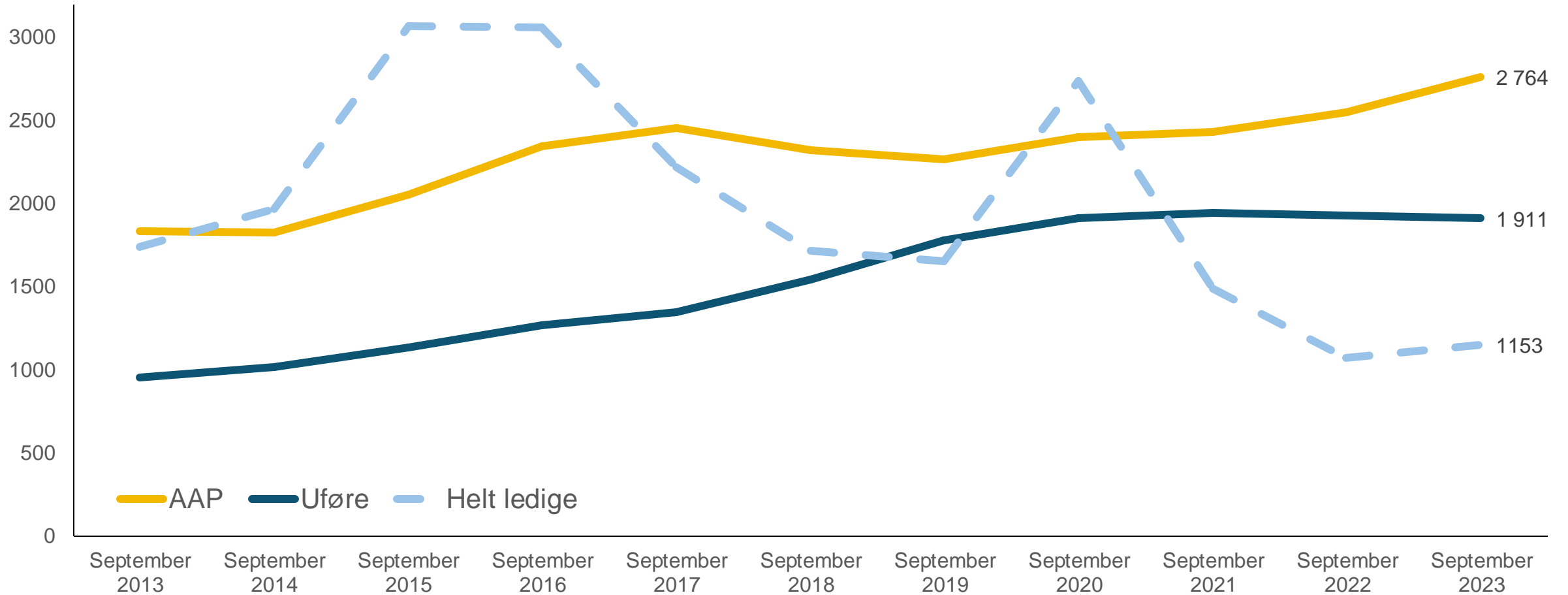
Mange føres inn i et helseløp for å få inntektssikring (medikalisering)

Med unntak av oljekrisen og pandemien, har vi flere unge voksne (18-29 år) på AAP enn helt ledige arbeidssøkere...

AAP mottakere vs helt arbeidsledige i alderen 18-29 år

Og bruken av helserelevante tjenester blant unge voksne øker

Derfor er de på helserelevante ytelser

UFØRETRYGD

68,6%

har psykiske lidelser og
adferdsforstyrrelser

11,8%

har medfødte misdannelser/ kromosomavvik

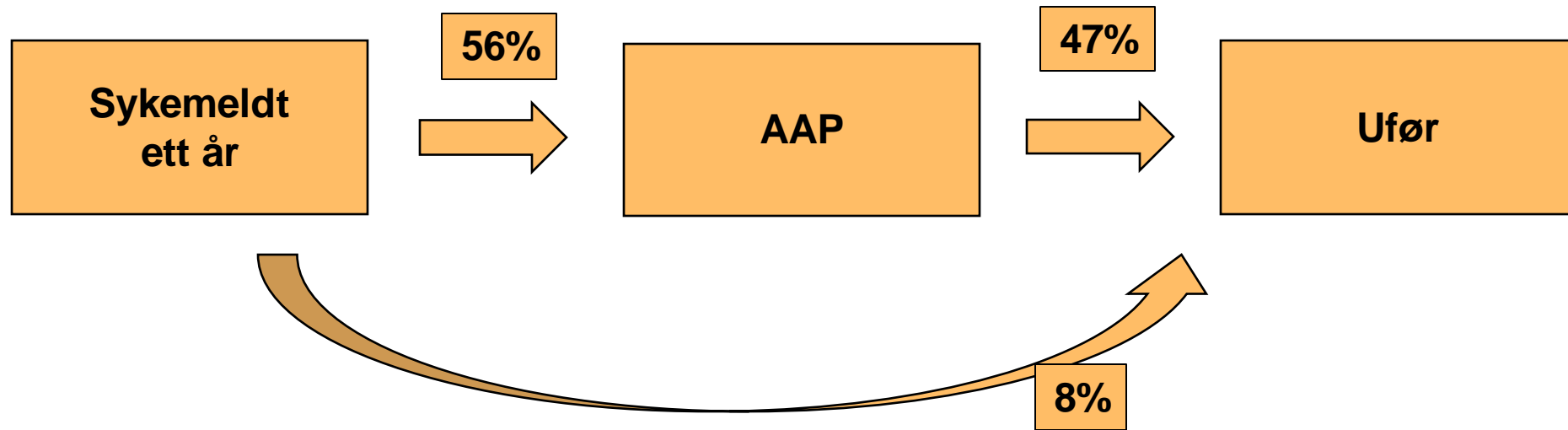
ARBEIDSAVKLARINGSPENGER

72,9%

har psykiske lidelser og
adferdsforstyrrelser

Det bekymrer oss, ettersom uføretrygd for mange betyr varig borte fra arbeidslivet...

For stort sykdomsfokus?

Viktig prinsipp i Norge: sikre de som står utenfor arbeidslivet grunnet helse. Uføretrygd sikrer økonomisk trygghet, men betyr også for mange at man **trer varig ut av arbeidslivet**

Arbeidsavklaringspenger er for mange unge uten arbeidserfaring den **eneste statlige ytelsen** de har rett på. For å få AAP må man ha nedsatt arbeidsevne på grunn av sykdom

For å **sikre de unge så stabil inntekt som mulig, kan det fort bli fokus på sykdom**

Resultatet av disse 3 store utfordringene...

Mange får en tung start på voksenlivet, som følge av krevende oppvekstvilkår

Mange sliter med å fullføre videregående skole, og stiller svakt på arbeidsmarkedet

Mange føres inn i et helseløp for å få inntektssikring (medikalisering)

...er et betydelig utenforskap blant unge voksne

Hvor mange skoleklasser tilsvare
9 400 unge voksne i utenforskap i Rogaland?

Skoleklasse med 24 elever

x 390

Utenforskap eller arbeidskraftreserve? Hva hindrer dem i å delta i arbeidslivet?

De vil ikke komme inn (mangler motivasjon)

Motivasjon / insentiver / vilje

- Trygdenivå
- Skatt på inntekt
- Andre inntekter
- Inntekt andre i husstanden
- Aktivitetsplikt

De kan ikke komme inn (mangler kvalifikasjoner)

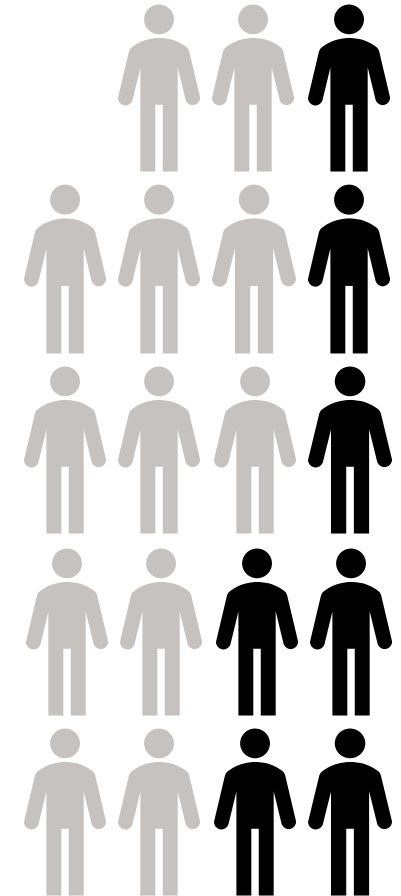
Kvalifikasjoner / situasjon / evne

- Utdanning
- Ferdigheter
- Språk
- Helse
- Barn og hjem
- Mobilitet

De får ikke komme inn (mangler muligheter)

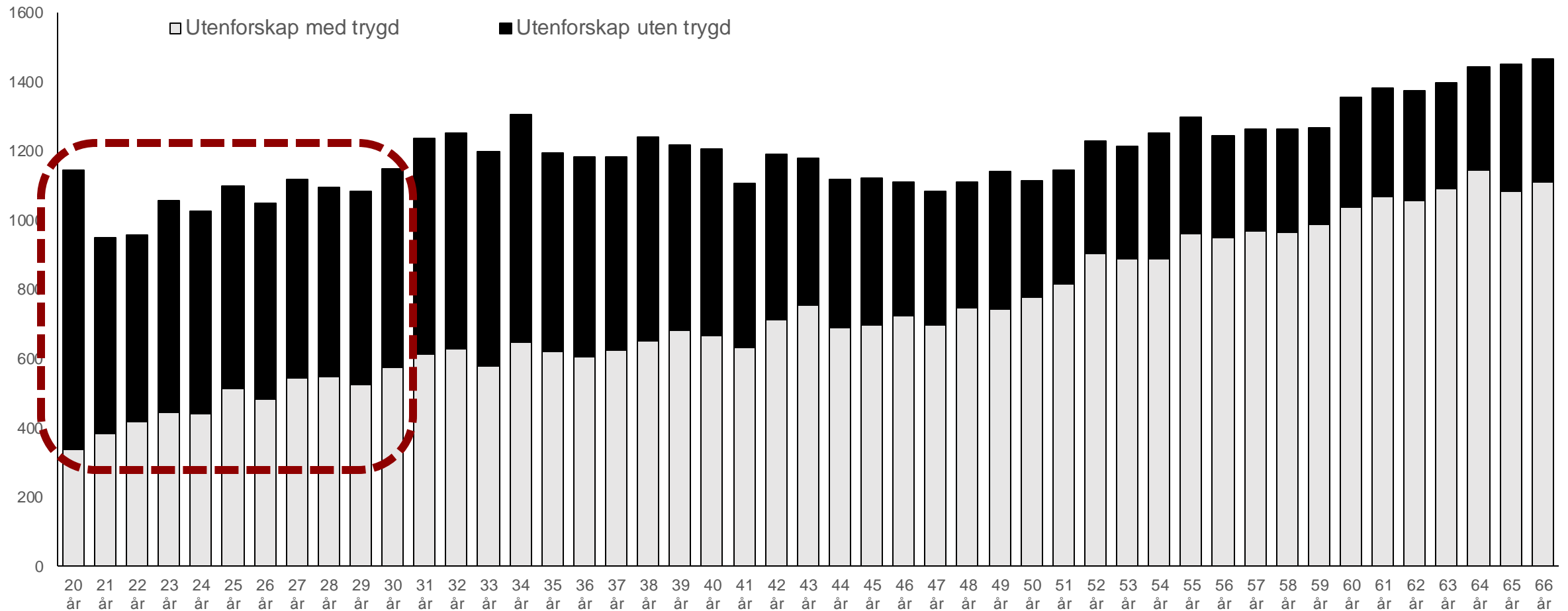
Muligheter

- Ledighetsnivå
- Næringsstruktur
- Bedriftenes situasjon og behov
- Lærlingeplasser
- Deltidsstillinger

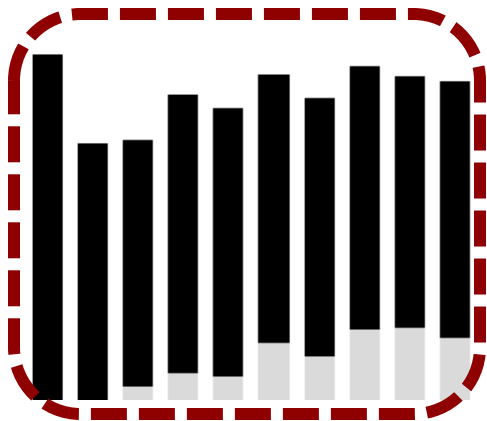
Det er kun tverrsektorielt samarbeid som kan redusere eller fjerne disse hindringene...

Av disse 9 400 unge voksne i utenforskap, er nærmere 5 000 uten trygd fra NAV

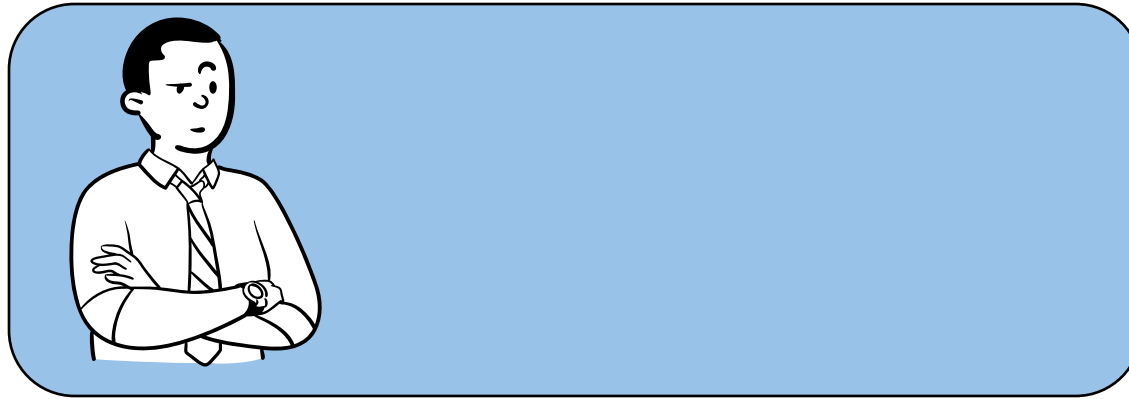
Hvor mange personer må alle virksomheter med minst 10 ansatte i Rogaland inkludere for å løfte disse unge voksne ut av utenforskap?

5 000 unge voksne mellom 20 og 29 år

Det er **5 532** **virksomheter** med minst 10 ansatte i Rogaland.

Mange på utsiden av arbeidslivet vårt opplever stor avstand til de kravene arbeidsgiverne setter...

Krav til:

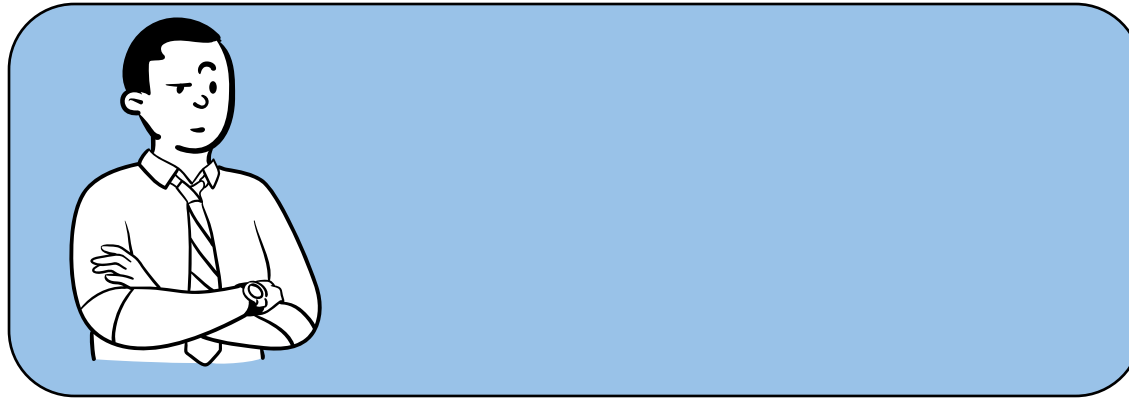
- Utdanning
- Ferdigheter
- Språk
- Helse

Gap mellom tilbud og etterspørsel

Mange på utsiden av arbeidslivet vårt opplever stor avstand til de kravene arbeidsgiverne setter...

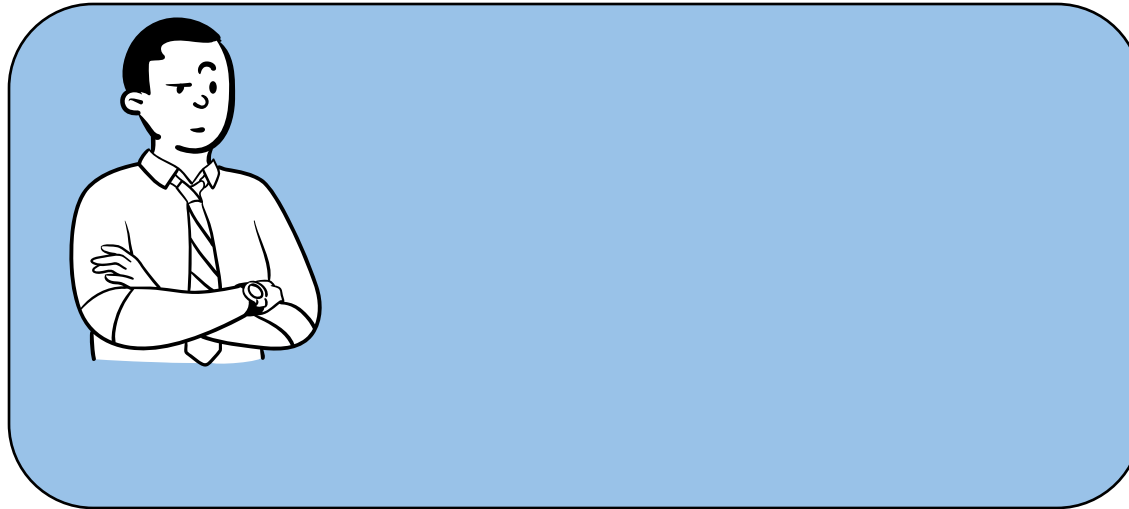
Krav til:

- Utdanning
- Ferdigheter
- Språk
- Helse

Svaret har vært kvalifisering gjennom tiltak og virkemidler

Mange på utsiden av arbeidslivet vårt opplever stor avstand til de kravene arbeidsgiverne setter...

Krav til:

- Utdanning
- Ferdigheter
- Språk
- Helse

Men kan ikke arbeidsgiverne også senke kravene, øke opplæringen, osv?

